25. 5. 2001

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

# Jak se bude jmenovat?

Od 1. července 2001 vstupuje v účinnost ,,Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů“ pod číslem 301/2000 Sbírky. Po mnoha letech přináší v této oblasti změny, na které čeká nejeden občan tohoto státu – jsou však tyto změny dostatečné?

,,Ve hře“ jsou zde jména šlechtická, pokusy o přídomky, více jmen a příjmení, sporné otázky ženských příjmení cizího původu a v neposlední řadě i změna pohlaví některých občanů a s tím spojená změna jména a příjmení ( změna jako taková).

Od 1. července 2001 vstupuje v účinnost ,,Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů“ pod číslem 301/2000 Sbírky. Po mnoha letech přináší v této oblasti změny, na které čeká nejeden občan tohoto státu – jsou však tyto změny dostatečné?

,,Ve hře“ jsou zde jména šlechtická, pokusy o přídomky, více jmen a příjmení, sporné otázky ženských příjmení cizího původu a v neposlední řadě i změna pohlaví některých občanů a s tím spojená změna jména a příjmení ( změna jako taková). V následujících řádcích se budeme zabývat obzvláště prvními čtyřmi případy.

V západních zemích není neobvyklé, že mezi jméno a příjmení je vložena vsuvka vyjadřující historický původ příjmení. Jistě, jsou to země, kde není zakázáno šlechtictví (na rozdíl od naší země – viz archiv e-prava, článek ,,Valašský král – recese nebo přestupek?“, autor: Tomáš Tyl) – opět se zde odkazuje na zastaralý předpis o ,,Zrušení šlechtictví“ zákonem 61/1918 Sbírky, kde se mimo jiné uvádí: ,,… Bývalí šlechtici nesmějí užívati svého rodného jména s přídomkem nebo dodatkem vyznačujícím šlechtictví“.

Přídomek, neboli predikát (nebo též příznak čili přídavek ke jménu) označoval (místní) původ šlechtice, později byl jen znakem šlechtictví (zdálo se být již tehdy nesmyslné používat např. ,,von Purkinie“ a počeštěné ,,z Purkyňů“ pro rytíře Purkyně, ustálil se tedy zvyk říkat ,,rytíř Purkyně“ nebo ,,urozený pán pan Purkyně“). Dodnes se můžeme setkat při sledování zahraničního vysílání s nejedním jménem mající přídomek – z pochopitelných důvodů se často objevuje například Otto von Habsburg. ,,Von“ je součástí jeho jména… Český právní řád ,,von“ neboli ,,z“ nezná – ale jen u občanů českého občanství, tedy při jednání před státními orgány by musela být zachována původní forma.
I když sám predikát nevyjadřuje stupeň šlechtictví explicitně. Jedná se o kontroverzní ,,von“ nebo frankofonní ,,de“ – pro nás v minulosti běžně užívané ,,z“. Vznikla tím způsobem mnohá česká příjmení a to čistě z praktických důvodů – pokusíme-li se totiž vyjádřit ,,správně česky“ například jméno ,,Adam ze Zástřizl“, hazardujeme tak o zdraví svých mluvidel – pokus o vyslovení jména ,,Zástřizlský“ se podobá jazykolamu. S podivem je tedy počínání například Zemské stavovské rodové unie (dále jen ZSRU), která svým členům po jisté době členství povoluje udělení predikátu. Takový počin však nemá žádné právní opodstatnění a pokud se občan nebude snažit vnést toto své ,,polepšené jméno“ do úředního styku, pak nedojde ani k žádným právním následkům. Pochopitelně takové udělení predikátu nemá nic společného s nobilitací – tedy povznesením do šlechtického stavu.

Na opačné straně jsou však oprávnění potomci šlechty, kteří po roce 1989 přesídlili zpět do vlasti a obzvláště jejich ženy se zde potýkají s nejedním právním problémem s užitím jejich jména, respektive

příjmení (viz níže).

Zvláštním případem jsou jména, jejichž součástí jsou i tituly – na tuto variantu bohužel nepamatuje ani nová právní úprava. §18 zákona 301/2000 stanovuje, že: ,, (1) Jméno, popřípadě jména dítěte se do matriky zapíší podle souhlasného prohlášení rodičů;… (2) Zapsána mohou být dvě jména, která nesmí být stejná; dítěti, které není občanem a jehož rodiče nemají státní občanství České republiky, lze zapsat více jmen…". Je to tedy kompromis s církví? První jméno ,,občanské", druhé dané při ,,křtu"? Ale kde je vzájemná kontrola a povinnost sdílet záznamy matrik světských a církevních?! Není tak výjimkou, že ve ,,státní – světské" matrice je zapsáno jméno ,,Jan" a v církevní je například ,,Jan Jiří".

Zákonodárce byl nepochybně v této chvíli osvícen, neboť v §62 uvedl následující: ,,… (2) Občan je povinen užívat v úředním styku dvě jména, jsou-li zapsána v matriční knize vedené matričním úřadem. (3) Občan, který má v matriční knize zapsáno jedno jméno, může před matričním úřadem prohlásit, že bude užívat dvě jména. Při volbě druhého jména platí ustanovení odstavce 1 a §18. Za nezletilého učiní toto prohlášení jeho zákonní zástupci. U nezletilého staršího 15 let připojí k prohlášení jeho souhlas, bez něhož ke zvolení druhého jména nemůže dojít.… (5) Jde-li o zápis narození do zvláštní matriky a je-li na cizozemském matričním dokladu uvedeno více jmen, může občan prohlásit, které z nich, popřípadě, která dvě z nich bude užívat. Za nezletilého učiní prohlášení jeho zákonní zástupci." a za jasný pokrok lze prohlásit §63: ,, (1) Užívání české podoby cizojazyčného jména nevyžaduje povolení. (2) Občan, který chce užívat českou podobu cizojazyčného jména, popřípadě jmen, oznámí tuto skutečnost matričnímu úřadu, v jehož knize narození je jméno, popřípadě jména, zapsáno, není-li to v rozporu s tímto zákonem. V případě pochybnosti, zda jde o českou podobu jména, je oznamovatel povinen předložit vyjádření znalce. Toto oznámení lze učinit pouze jednou a nelze je vzít zpět." Zde se §63 mírně střetává s kanonickým právem, dle něhož – konkrétně dle kánonu 855 Kodexu kanonického práva z roku 1983 – se stanovuje: ,,Rodiče, kmotři a farář dbají, aby se nedávalo jméno, které je cizí křesťanskému smýšlení". Tedy i přes dobré úmysly nelze dítě pokřtít jménem ,,Jan Muhammad", ač světská matrika zapsání takového jména dovoluje.

Důležitým ustanovením je §68 a následující: ,, Občan má právo i povinnost užívat v úředním styku příjmení, které je uvedeno v matričním dokladu vydaném z matriční knihy vedené matričním úřadem." §69: ,,Příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice. Ukládá-li to mezinárodní smlouva, uvede matriční úřad na žádost nositelky příjmení v matričním zápisu vedle příjmení ženy podle pravidel české mluvnice i toto její příjmení ve formě, která pravidlům české mluvnice neodpovídá; z těchto dvou forem příjmení může nositelka příjmení užívat jen jednu formu, kterou si zvolí při podání žádosti, a ta se uvede v matričním dokladu." a následující paragraf 70 však již tuto volnost omezuje: ,, (1) Občan může užívat více příjmení pouze za těchto podmínek: a) nabyl-li je podle dříve platných předpisů a je oprávněn je užívat podle tohoto zákona, anebo b) prohlásil-li souhlasně při uzavírání manželství, že příjmení druhého snoubence užívajícího více příjmení bude jejich příjmením společným, anebo c) prohlásil-li při uzavírání manželství, že spolu se společným příjmením bude užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí, nebo d) jde-li o příjmení dítěte po jeho rodičích, kteří jsou oprávněni užívat více příjmení. (2) Občan, který užívá více příjmení, může prohlásit před matričním úřadem, že bude užívat pouze jedno příjmení. Za trvání manželství lze takovéto prohlášení učinit pouze souhlasným prohlášením manželů." Nyní praktický příklad: Bohužel již zemřel Ladislav Lobkowicz (zesnul roku 1985, ale od roku 1958 měl právo užívat belgický titul ,,Prince de Lobkowicz") – jeho ženou byla Therese Comtesse Cornet d´Elzius du Chenoy. Pokud by zde manžel přijal podle §70, odstavec 1 písmeno b) příjmení snoubenky, musel by se vzdát svého jména nebo dle písmene c) by byl oprávněn užít příjmení Lobkowicz-Cornet d´Elzius du Chenoy – ale je tomu tak skutečně? Samozřejmě by se musel vzdát šlechtického predikátu svého, i své manželky – resp. by se dostal do neřešitelné situace: Musel by zavrhnout nejen predikát (neboť ten stále zakazuje zmíněný obsoletní zákon 61/1918 Sb. o zrušení šlechtictví), ale i titul, který zde patří přímo

ke jménu. Stal by se tak ,,občanem“ s příjmením Lobkowicz-Cornet-Elzius-Chenoy, což by již vůbec nevystihovalo původní smysl v zahraničí uznávaného a ctěného příjmení. A toto příjmení by bylo příjmením společným. Když přidáme příslušné ustanovení § 69 (viz výše), pak by bylo jistě společensky nepřípustné, aby se k příjmení, které bylo naším právním řádem takto ,,ostříháno“ byla pro ženu přidána ještě koncovka ,,-ová“. To však platí pouze u cizozemských příjmení – nebyly tedy vyslyšeny hlasy nositelek českých příjmení, které z by z pochopitelných důvodů chtěly mít stejná práva i u svého příjmení, tedy bez koncovky ,,-ová“ (cizince často uvádí v omyl právě tato koncovka – například u jména Novák, potažmo Nováková uživatelé neslovanských jazyků běžně ,,tipují“, že manžel se jmenuje ,,Novákov“, nikoliv Novák). A ,,dlouhá cizozemská příjmení“ - přicházíme tak opět do doby, kdy se v zájmu byrokratické čistoty budou zkracovat rodová příjmení?

Je zjevné, že otázka příjmení není natolik ucelená, jako problematika jmen, ačkoliv by se dala celá situace vyřešit několika ,,kosmetickými úpravami“ (například při multiplicitě příjmení odkázat na přiměřené použití jako u § 62 – viz výše). Závazné volby jména by se měly samozřejmě držet i masmédia, pakliže uvádějí příjmení potomků šlechty – ostatně, je věcí cti, aby nebyla komolena příjmení Lobkowicz, Sternberg, Liechtenstein či kupříkladu Salm-Reifferscheidt. Můžeme očekávat v době, kdy je tak populární tvořit novelu novely ještě před vstupem v účinnost, další novelu? Nebo budou šlechtičny přicházet na naše území stále bez titulu a bez přídomku? Ostatně, není divu, že většina svateb aristokratických rodů původem z Čech se odehrává v cizině…

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

## Další články:


- Pracovněprávní dokumenty a elektronický podpis – když certifikát vyprší dříve než archivační lhůta
- 10 otázek pro … Janu Andresovou
- Souhrn významných událostí ze světa práva
- Novela stavebního zákona: přehled změn a dopadů do praxe po dokončení legislativního procesu
- Nové nařízení EU o obalech a obalových odpadech: kdo všechno může být výrobcem?
- Energetická náročnost budovy jako cenotvorný faktor
- Okamžité zrušení pracovního poměru vs. výpověď podle ust. § 52 písm. g) zákoníku práce
- Přechodná ustanovení novely stavebního zákona – co s vydaným závazným stanoviskem a JES?
- Soudní dvůr EU upřesnil dosah pravidla proti zneužívání ve směrnici o mateřských a dceřiných společnostech (rozsudek NEO GROUP)
- Koncentrace řízení v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu
- Transparentní odměňování: co se změnilo mezi návrhem MPSV a vládním návrhem a proč s přípravou nečekat na vyhlášení zákona